

Sprankelende getuigenis van een hoogopgeleide Romein

In 2004 verscheen het eerste deel van Ad Fontes, een serie vertalingen van vroegchristelijke bronnen. Met enige regelmaat verschijnen er nieuwe titels. Ik tel er inmiddels zeven. Het aardige van deze uitgaven is de begeleidende originele brontekst. Het meest recente deel is de *Brief aan Diognetus*. De opzet van de vertaler, de lezer terugbrengen naar de bronnen, lijkt mij geslaagd. De *Brief aan Diognetus* is van een onbekende auteur en wordt geplaatst aan het einde van de tweede eeuw. In het Oost-Romeinse Rijk wordt het christendom langzaam opgepakt door de bovenlaag van de samenleving. Diognetus is daar een belangrijke vertegenwoordiger van. Echter, in de heidense wereld blijkt het christendom niet vanzelfsprekend; het geloof in wording is uitleg verschuldigd. Bovendien zijn de christelijke dogma's nog lang niet uitgekristalliseerd. De brief, bij toeval gevonden in 1436 in Constantinopel, geeft een sprankelende getuigenis van een hoogopgeleide 'Romein' in een gehelleniseerde wereld; zijn taal en filosofie zijn Grieks. De manier waarop hij het geloof benadert ook. Het godsbeeld is eerder transcendent dan antropomorf; waarheid en woord zijn abstracties. De brief geeft een aantal inzichten. De transcendente benadering doet denken aan de traditie van Plato, terwijl andere verwijzingen eerder herinneren aan de mysteriegodsdiensten van het Midden-Oosten – de auteur lijkt op zoek naar een symbiose. In vii bijvoorbeeld spreekt de auteur over 'de waarheid en het onpeilbare woord' (λογος – logos), wat niet alleen resoneert met Plato, maar ook verwijst naar de opening van Johannes: 'In den beginne was het Woord.' De waarheid op haar beurt is enerzijds logisch en valt anderzijds terug op traditie: '(zij)

schenkt verstand, zij onthult mysteriën' en laat zich 'leiden door wat de vaders leren'. (xi) Het is een interessante inspanning om het jonge christendom te zien als een natuurlijk gevolg van bestaande opvattingen, een samensmelten van de Griekse filosofie, de oude mysteries, traditie en het nieuwe christendom. Ook voor leerlingen zijn er aanknopingspunten. De auteur merkt bijvoorbeeld op dat christenen de wetten zoals die zijn vastgelegd gehoorzamen 'maar met hun eigen leven zijn ze aan die wetten superieur'. (v) Bij havo- en vwo-leerlingen kunnen we de vraag opwerpen hoe een Romeinse keizer daarover zal denken. Verderop vinden we een uitspraak over een onsterfelijke ziel 'in afwachting van de onvergankelijkheid die in de hemel is'. (vi) Daarmee schijnt er een lichtje op de aantrekkingskracht van het nieuwe geloof voor slaven.

Minder fraai, maar wel zo belangrijk is de inblik in het beginnende antisemitisme: 'Als buitenlanders worden ze door de Joden bestreden.' Dat maakt de Joden vijanden van de christenen. Sjoerd Mulder (*Trouw*, 27 juli 2016) kreeg bij het lezen nog 'het gevoel dat veel elementen uit de brief je ontgaan door gebrek aan achtergrondkennis'. Dat is misschien zo, maar een kleine kennismaking hoeft natuurlijk niet uitputtend te zijn. Bovendien bieden de inleiding, de noten en de literatuurverwijzingen voldoende ingangen voor verdere studie. Zelf kreeg ik bij het lezen zo nu en dan de sensatie heel even een glimp van een bewogen historische werkelijkheid op te vangen. Voor liefhebbers van de late oudheid is het genieten, maar ook voor een eerste kennismaking is dit een prima vertrekpunt.

Wessel van Setten ■

Brief aan Diognetus. Ad Fontes. *Bezorgd, vertaald en ingeleid door Michiel Op de Coul* (Meinema, Zoetermeer 2015), 64 blz., € 15,95

Brief aan Diognetus

AD FONTES

bezorgd, vertaald en
ingeleid door

Michiel Op de Coul